

LLIBRE DE NOTES DELS HEREUS DE CAN TORRES.

MATADEPERA 1699-1824

Joan Baptista Galí i Barba

Transcripcions textuais revisades per Pere Puig i Joan Comasòlivas

Aquest treball, que fou presentat en uns Jocs Florals celebrats a Matadepera el 1955, ha estat guardat com un record de joventut a la meua biblioteca, i no té altra aspiració sinó contribuir modestament al coneixement de les nostres masies.

La part que presentem del llibre de notes correspon a Miquel Batlles i Torres, que l'inicià l'any 1699.

En el trasbals de la passada guerra civil a casa nostra, vingué per un atzar a les meves mans un llibre de notes de Can Torres, del terme de Matadepera. Per la lectura del seu contingut, hom s'adona de seguida que ens trobem davant les memòries d'un hereu reblert com a tal, amb un alt sentit de responsabilitat, amb una gran estima per la seva casa pairal, amb una il·lustració molt notable i posseït, en especial, d'un sentit romàntic i d'un cert agredolç quan tracta de les coses íntimes i familiars, alegries i tristeses del seu casal; enèrgic quan exerceix -en les diverses vegades en què ho fou- el càrrec de batlle de Matadepera; català de soca-rel quan parla de les guerres d'aquell temps; meticulós en els seus comptes, on trobem una sèrie de detalls interessantíssims. Totes aquestes coses i virtuts el fan un pagès exemplar i un hereu modèlic.

Fet aquest petit preàmbul, anem succintament a glossar i a transcriure literalment el que ell ens conta, esperant que d'aquest modest treball se'n podran treure notes fins avui inèdites que podrien contribuir, d'una manera remarcable, a la història d'aquest típic poble de Matadepera que, nascut humil i vivint en el transcurs de moltes centúries arraulit al peu de Sant Llorenç del Munt, avui s'expansiona pel pla i la muntanya, com si sentís el delit d'abastar el cim d'aquest mil·lenari cenobi.

Qui era, d'on venia aquest Miquel Batlles i Torres?

En unes anotacions que encapçala amb el títol de «Xaco Poal de Tarrassa», on s'explica la disputa d'una herència entre parents, hi trobem una sèrie de detalls sobre la seva família que responen a la nostra pregunta.

Item, vuy dia 2 de mars de 1729, jo Miquel Batlle y Torras, pagès de Matadepera, he sitat dit Francesch Pual per lo segon dimecres de Coresma a barbal, essent batlla de Tarrassa Joseph Burgonyó, pagès de Junqueras, y notari de Tarrassa lo senyor Manuel Gualsa, y per la situació de son hordinari, nunci y papé sallat he deposat 4 sous.

Item, vuy dia 13 de mars he feta diligència tot lo dia a cercar papés en Matadepera, Tarrassa y Sabadell, y vuy dia 15 de mars só hanat ha Matadepera a cercà lo meu batisma. Me dich Miquel, Pera, Joan, Joseph; foren padrins Miquel Palaudàries, de Palaudàries, y Eulària Batlles y Torras, àvia meua; fou batejat per lo reverent Francesch Eura, rector de Matadepera, lo dia 6 de setembra de l'any 1676.

Item lo òbit de Aulària Batllas, ma àvia meua, és en Matadepera als 3 de mars de 1692.../...

Item lo òbit de Jacinto Torras, mon avi, és en Matadepera lo dia 21 de mayg de 1683.

Item, lo òbit de Joseph Batlles y Torras, mon para, és en Matadepera lo dia 25 de jané de 1699 (Llibre de notes de Can Torres, f.84).

Pel que veiem, els seus avis foren, per línia paterna, Jacint Torres i Eulària Batlles, i el seu pare, Josep Batlles i Torres, que morí l'any 1699, poc abans de començar el

Llibre de notes, motiu de la nostra atenció. Per quina raó el seu pare i ell mateix i el seu fill, l'Isidre, varen permutar els seus cognoms? Fou a conseqüència del casament d'una pubilla Batlles amb suficient potència econòmica per obligar el seu marit a acceptar la permuta del nom per als seus fills? Tot és possible en aquells temps en què tanta importància tenia la figura de l'hereu o de la pubilla a la nostra pagesia.

Tenim, doncs, que Miquel Batlles Torres va néixer a mitjan any 1676. Quants anys va viure? Segons el citat *Llibre de notes*, aquest fou començat el 1699, quan tenia 23 anys, i l'última anotació és feta l'any 1738 amb els següents termes: *Vuy dia 7 de setembra de 1738 he cobrat de Jaume Coret, pagès de Tarrassa, 3 lliures 14 sous a bon compta dels sensos de l'any 1737* (Llibre de notes..., f.102 v). Després d'aquesta inscripció queda la plana en blanc. A la plana següent, el seu fill comença a fer-hi anotacions, la primera redactada com segueix:

Vuy dia 27 de febrer de 1746 he comensat de escriure el llibre per més clariàcia, que fins avuy jo Isidro Batllas y Torras no hijé escrit... (Llibre de notes..., f. 103), i ens parla d'unes pensions de l'any 1742, i podem creure, amb bona raó, que Miquel Batlles Torres devia morir entre l'any 1738 i l'any 1742, i això ens donaria una vida d'uns seixanta i tants anys.

Miquel Batlles Torres, durant el llarg espai de 39 anys, va apuntant amb cura tot el que fa referència, no solament als comptes de casa seva, sinó també notes que fan referència a fets ocorreguts en aquells temps i que d'una o altra manera arriben a la masia de Can Torres.

Malaauradament, en aquest llibre falten els fulls dels anys 1704 a finals de l'any 1726. No cal dir que els corresponents a aquest període són els més interessants de la vida de Miquel Batlles, en coincidir amb el temps de les lluites que va sostenir Catalunya, partidària de Carles d'Àustria, contra Felip V. Tres fulls solts que s'han conservat d'aquest període ens diuen prou bé l'interès que devien tenir les seves anotacions.

Per quina causa s'arrencaren aquests fulls? Una explicació que creiem encertada és que Miquel Batlles, partidari de Carles III, com la majoria dels catalans, tement que els seus escrits caiguessin a mans d'algun «botifler», com anomenaven els partidaris de Felip V, va suprimir els fulls comprometedors, de la mateixa manera que, en els que s'han conservat, va anar tatxant les paraules que va considerar comprometedores.

Abans de fer la transcripció de notes de caràcter general, no volem deixar de glossar dos fets importants de la seva vida: el seu casament i el naixement i mort del primer fill. En el primer, deixant de banda l'enamorament que pogués sentir per la pubilla Canals, es reflecteix la preocupació que sent pels interessos materials. En el segon, en canvi, hi traspua tot l'amor i la tendresa del bon pare de família. Heus ací com ens explica el primer fet.

REFERÈNCIA ALS CAPÍTOLS MATRIMONIALS.

Vuy dia 18 del mes de jené de l'any 1701, dich jo Miquel Batllas, confés que tinch rebut de mà de Jauma Canals de Montesquiu, pagès de Sant Joan de Vilatorrada, bisbat de Vich i vegadiu de Mandressa, dos-centas lliuras barsalo-

nessas, y las quals són a compliment de aquellas dos-centas lliuras del dot de ma mullé, que.m prometeran los tutors, y en son cas y lloch curadors dels béns de Joan Canals de Montesquiú, mon sogra, del dia de las nossas a un any, y las ditas dos-centas lliuras que.m dóna lo dia demunt escrit, són cent lliuras que tinch rebudas lo dia tres de juny de l'any mil set-cents, y cent lliuras que.m dóna de comptant dit dia 18 del mes de jené de l'any 1701, y de las ditas dos-centas lliuras fem y firman àpoga jo y ma mullé a tot compliment y satisfació de aquellas sis-centes lliures barsalonessas, cayxas, joyas y dos vestits nupcials ab sos gurdapies que.m prometeran los dits tutors y curadós de la cassa del quondam Joan Canals mon sogra conforma consta ab los capítols matrimoniales que estan en poder del Miquel Palaudàrias, notari de la vila de Tarrassa que hera alashoras, y los dits capítols se feren a la cassa de Sant Jauma (de Vallhonestà) que va a Mandressa a la hombra de una parra que y ha a la font de dita cassa que heram al mes de agost de l'any 1699 y en poder del mateix notari està la àpoga de dos centas lliuras que feren lo dia 18 del mes de jané de l'any 1701 conforma està dit a tot compliment del que.m prometeran y la dita àpoga del compliment feren a la cassa de Santa Magdalena, terma de Sant Pera de Tarrassa part forana, en poder de Miquel Palaudàrias notari que hés avuy de la vila de Caldas de Montvuy, bisbat de Barsalona y vegadiu del Vallès, y los testimonis de dita àpoga són Joan Gorina, treballadó y per vuy cambré de Santa Madelena y lo altra Pau Bugunya, pagès abitant a la cassa del Garrot, vora la riera de las harenas, y perquè los esdevenidós ho tròpian més fàcilment ho escrich assí de mà mia vuy dia 18 del mes de jané, jo Miquel Ballas, pagès de Sant Joan de Matadepera (Llibre de notes..., f.15).

Aquesta transcripció ens diu prou bé amb quins detalls crematístics es preparaven en aquells temps molts dels matrimonis, i com en els capítols matrimoniales que contractaven els pagesos deixaven les coses molt ben lligades.

No cal dir que les 600 lliures barceloneses, a més de les dues caixes de núvia, amb dos jocs de vestits nupcials amb el seu guarda-peu, mantell i mantellina, i de les joies, de les quals no n'hem trobat detall, eren un dot respectable en aquell temps, si tenim en compte que un moltó valia unes dues o tres lliures, com a màxim, i una minyona guanyava a l'any unes 10 lliures, segons ens consta en una interessant nota de despeses, que no volem deixar de recollir: Ignès Vinyes, filla de Cassa d'en Vinyes de Vallhonestà, bisbat de Vich, fadrina de cassa, guanya per quiscun any 8 lliures y un devantal de sargil, y una camissa de bri ho estopa y un parell de sabatas y la butlla (Llibre de notes..., f.18).

Tot i que en l'anotació que hem transcrit dels capítols hi pesi més que res la fredor de les xifres que hi juguen, Miquel Batlles no deixa de poetitzar-nos la redacció, quan ens indica el lloc on foren fets els citats capítols: a la hombra de una parra que y ha a la font de dita cassa (Llibre de notes..., f.15.)

Si amb l'anterior transcripció hem donat una visió del pagès interessat, bon administrador i curós dels seus comptes, heus ací el revés de la medalla; en una de les pàgines del llibre en què, deixant de banda les lliures, les quarteres de forment i el negoci dels moltons, Miquel

Batlles Torres ens parla de les alegries i tristeses familiars, no abandonant del tot, però, aquell esperit detallista que el caracteritza.

NAIXEMENT I MORT DE L'HEREU DE CAN TORRES

Vuy die 28 de febrer de l'any 1703 ha parit Maria Batllas y Torras, pagessa de Matadepera, y ha parit un minyó y hés lo hareu, Déu lo fassa home de bé y de bons tractas y Déu lo vulla heretà de bon enteniment y que témia ha Déu y ha la justícia, y Déu lo fassa bon cristià. Fas assaber que aquest minyó bé sia hell vingut al món hés nat tot vestit de un tel de cap ha peus y la llavadora que l'ha tomat me l'ha donat, que.s diu de nom Esperansa Brayda, que està dins la vila de Caldes de Montvuy, al carrer d'en Ballich, y la dita llavadora lo ha tomat lo dit dia 28 de febrer en ves las nou horas de la matinada poch més ho menos, y lo pobra de sa mara ha patit molt y ha parit sensa mal. Lo dia 27 al mitxdià comensà de hanà de part. A la mitge tarda feren hanà a cercà la llevadora. Al cap de duas hora que fou posta la claró del die arribà la llavadora y tota quexa nit lo gran mal y no podé parí, y quant Déu nostre senyor y los sants de paradís foren servits comensà ha parí. .../...

Vuy die 2 del mes de mars de l'any 1703 ha rebut lo sant batisme lo aureu Batllas y Torras de Matadepera, fill de Maria Batllas y Torras y de Miquel Batllas y Torras, tots vivint y pagessos de Matadepera. Hés estat padrí Jauma Canals de Montesquiú, pagès de Sant Joan de Vilatorrada, honcle de dits pares del minyó de part de mara de dit minyó; y la padrina hés hestada Hierònima Batllas y Torras, p(ages)a de Matadepera y hàvia de dit fiol per part de para. Lo padrí hés de part de mara de dit fiol y la padrina de part de para de dit fiol y fas assaber que hés nat hen dit any lo segon dimecras de Coresma y ha rebut lo sant baptisma lo segon divendras de Coresma, y l'a batejat lo reverent Martí Riera, prevere, rector de Sant Joan de Matadepera y fill de la Plana de Enpordà, del lloch de Palaforrell. Y hagut nom dita criatura Jauma, Joseph y Miquel y bateix y comares, tot s'és fet ab un die y ha dinà y havia de homas, sense los que habitaven a cassa, lo reverent rectó de Matadepera y lo reverent Falip Canals y Jauma Canals, honcles nostres, y Francisco Palet de Hoystrell, cosin germà nostre. Y de donas y avia ha dinà Maria Palet de Hoystrell y Aulària Sanossa de Santmanat, Mariagna Boff de Matadepera y la llevadora, y una dona de Tarrassa que vingué per coura lo dinà, y los mossos de cassa, y aixís ho firmo jo Miquel Batllas y Torras, pagès de Matadepera, bisbat de Barselona, dia 2 de mars de 1703. (Llibre de notes..., f.57).

Quina exactitud de detalls i quin goig manifesta el nostre pagès amb el naixement del seu hereu! Fins la seva lletra, d'una cal·ligrafia perfecta dintre del seu estil i feta amb molta més cura del normal, ens demostra la importància que dóna a l'esdeveniment, al qual destina un full en exclusiva.

Destaquem que és per aquest escrit que coneixem el nom de la seva esposa, la Maria Canals de Montesquiú, ja que en la resta de les seves inscripcions la cita sempre amb el nom de «la mestressa».

Però no tot són alegries en la vida, i una gran creu negra trobem dibuixada a sota de l'anterior anotació, i a continuació, aprofitant la part de la plana deixada en blanc en

parlar del naixement, en Miquel Batlles ens fa uns anys després la següent anotació:

Aquest infant demunt dit hareu és mort lo die 14 de mars de 1707, y morí lo segon dilluns de Coresma en ves mitge ora antas de pondras lo sol, y morí de la rosa que se li refredà y las minovas del coll se li inflaren y lo vingueran escanyà al cap de 16 dias, sens poder-i bastà remeys de metges, y enterrat lo segon dimecras de Coresma ab un offici de àngels, que y via tres sacerdots. A vyscut en aquest món 4 anys y 14 dies. Déu nostre senyor lo tinga de la sua mà santíssima dalt en lo sel (...do)lensa que.ns ha dexada ha tot cassa y principalment als pares, no y ha cap cristià que u crega perquè hera un minyó tant entès y de tant bonas entranyas que no y avia més que desitjà, ab amor y carinyo y gràsia y bons modos y ben parlat, per ser ell tant petitet com era, y se deya Jauma y nosaltres no li dèyam sinó Jaumatet, y se ha donat de caritat a cade sacerdot 11 sous y no res més, que lo senyor rectó los a pressos per tots tres. (Llibre de notes..., f.57).

Passem ara a transcriure per ordre cronològic aquells fets, aquelles anotacions, unes de caràcter històric, altres d'econòmic o de pràctic, que hem cregut interessant extreure del *Llibre de notes* de Can Torres, dolent-nos una vegada més, davant del seu contingut, de la desaparició dels fulls corresponents als anys 1704 a 1726.

LO TALL DEL BATLLE

Una talla, aquí anomenada *tall*, és el repartiment d'una exacció o impost públic, per persones o cases.

La transcripció que presentem ara ens permet de conèixer la constitució del petit Consell de Matadepera i el nom de les masies existents en el terme en aquell temps. La població quedava pràcticament reduïda a les masies, ja que el que posteriorment va constituir el carrer de la Llagosta, i que forma avui el nucli més important de la població, no existia l'any 1700. A part de les citades masies, en Miquel Batlles només ens parla d'una casa de la riera de les Arenes, la del Garrot, que no consta a l'anomenat *tall del batlle*.

Vuy dia 13 del mes de febrer de l'any 1701 han treta la terna del batlla hen aquest terma de Matadepera que contam lo primé diumenja de Coresma, y hés ayxit en terna primerament Joan Roura, que hés lo hamo major de la cassa d'en Roura, y després lo segon só hayxit jo, Miquel Ballas, y després lo ters hés ayxit lo Arsís Gorina, que hés lo hamo de la cassa d'en Gorina.

Vuy die 27 del mes de febrer de l'any 1701 avem fet un tall, que.s diu en aquest terma lo tall del balla, que heran quant se feya lo dit tall: Joseph Barata, Joan Roura y jo Miquel Ballas y lo senyor rector que hés vuy Martí Rihera, prevere rector de Matadepera, y perquè de tres que som tots correm al perill de proveryr-ne un ho altra com som segús, nos consertam de aplegar los dinés del tall per yqual part que toca als dos sinch cassas per homa y a l'altre li'n toca sis, y jo Miquel Ballas só lo de las sis cassas y aplego los dinés de cassa d'en Bofí y de cassa d'en Pèlechs y de cassa d'en Garrigossa y de cassa d'en Robert y de cassa d'en Marssset y los de cassa meva qui vuy se diu la cassa d'en Ballas y Torras. Y lo dinés del dit tall que haplega en Gorina són los de cassa seva y de cassa d'en Vinyés y de

cassa d'en Solà del Recó y de cassa d'en Torrella, y de cassa d'en Solà del Pla. Y les cassas que haplega hen Roura són cassa seva y cassa d'en Barata y cassa d'en Farrés de Dalt y cassa del Massallés y cassa del Farrés de Baix. Y lo dit tall del balla junt puja divuyt lliuras honsa sous. Las cotra cassas del tall major pagan primerament.

Joseph Barata	1 lliures	9 sous
Joan Roura	1	9
Miquel Ballas	1	9
Farrés de Bayx	1	9

Tall major	5	16
------------	---	----

Cassa d'en Vinyés	1 lliures	4 sous	6 diners
Cassa d'en Torrella	1	4	6
Cassa d'en Marssset	1	4	6
Cassa d'en Robert	1	4	6
Cassa d'en Garrigossa	1	4	6
Cassa d'en Pèlechs	1	4	6

Tall segon puja	7	7
-----------------	---	---

Cassa d'en Solà del Recó	1 lliura
Cassa d'en Gorina	1
Cassa d'en Bufí	1

Tall ters puja	3 lliures
----------------	-----------

Cassa d'en Farrés de Dalt	16 sous
Cassa del Mas Sallés	16
Cassa d'en Solà del Pla	16

Tall quart puja	2 lliures	8 sous
-----------------	-----------	--------

(Llibre de notes..., f.16).

Aquesta anotació ens fa conèixer les masies més importants de Matadepera en aquells dies: Can Roure, la Barata i Can Torres.

Al llarg de les anotacions que fan referència a donatius trobem el *blat de la caritat* de sant Marc, el *blat de l'obra*, que paga a Garrigosa, obrer de dita Parròquia; uns delmes que paga per raó de senyoriu: *no he collit més grans aquest any de 1700, sinó lo que hés demunt hescrit, hentra lo delma de Sant Llorenç del Munt y lo del cavallé de Castellà y lo del rector de Sant Faliu de Racó* (Llibre de notes..., f.27). Trobem una curta referència a una altra talla: *Lo Toni Rihera me deu vint rals que lo jurat me'ls ha fets de girada de un tall de quant hanàrem a bagatge a la hermada de Fransa lo any 1697 lo dia del mes de setembra* (Llibre de notes..., f.10).

CRIDES REIALS

Transcrivim a continuació algunes de les crides que va fer publicar Miquel Batlles i Torres la primera vegada que va ésser nomenat batlle de Matadepera.

Aquestas són las cridas reyhals que s'és cridat Miquel Ballas y Torras, balla de Matadepera, i.s crida lo any 1701, lo dia 4 del mes de abril, primerament comensa:

Hara ojats que.ns notifican y fan assaber a totom generalment de part de l'honorable Miquel Ballas y Torras, balla de la parròquia de Matadepera per la sacra catòlica y reyhal magestat, balla del terma y parròquia de Sant Joan de Matadepera, bisbat de Barssalona, ara novament provehyt per lo excel.lentíssim senyor lloctinent y capità general del present prinsipat de Catalunya per lo treni corrent.

Ayxí que dit senyor balla ab veu de la pressent pública crida lloa, aprova, ratifica y confirma tots y qualsevols prossessos axí sivils com criminals, y qualsevols provissions en aquells contengudas y tots y qualsevols manaments y enparas, sagrestas y altres proseyments en son tribunal per altres sos predesors y per lo notari de sa cort fets y fulminats. Item dit senyor balla ab veu de la present pública crida eleges y anomena en núnsio y procurador fiscal de la sua cort a Joan Soler, porter real de la vila de Sabadell, en totas aquellas cossas tocant a son ofissi de núnsio y procurador fiscal de la sua cort, volent que aquell tingan y reputen y en quant menester sia obeescan con hés rehó y se pertany. Altrament si lo contrari serà fet, lo que no.s creu, dit senyor balla los notifica prosseyrà contra los rebeldas y reniténs com de justíssia serà trobar fahedor.

Item dit senyor balla ab veu de la pressent pública crida desguia y per desguiar vol haver totas y qualssevol personas que per sos predessessós sian guiadas ayxí de paraula com en escrits, donant-los un dia natural de escombria, lo qual termini passat serà prosehir contra de ells ab los remeys de la justíssia.

Item dit senyor balla diu y mana que ninguna persona de qualsevol estat, grau ho condissió, que sia així home com dona, que gosen ni presumescan jurar ni renegar del sant nom de Déu ni de santa Maria ni del sants del paradís, sots pena de sinch sous per quiscuna vegada que serà contra fer, en continent aja de fer una creu en terra y bassar-la.

Item dit senyor balla diu y mana a totom generalment, de qualsevol estament, grau ho condissió que sia, de esta hora en havant ninguna persona gòsia ni presumesca de cassar en lo pressent terma llebres ni conills, pardiús, francolins ni flayssans ni ninguna altra menera de cassa sens lliensia del dit senyor balla, sots penas de tres lliuras barssalonesas y de perdre los enginys y armas ab què cassaran per quiscú y quiscuna vegada serà fet lo contrari (Llibre de notes..., f.19).

Aquesta anotació ens fa conèixer l'existència, a la muntanya de Sant Llorenç del Munt, d'unes espècies d'animals que avui falten en els nostres boscos, entre elles la dels faisans i la dels francolins aquests últims eren una espècie de guatlles de color bigarrat.

Fem aquí, de passada, un petit incís per citar un altre dels animals avui desapareguts del qual Miquel Batlles ens parla amb els següents termes: *Lo die 22 de dezembra de 1702 lo*

llop se m'ha menjat un crastat al capdevall del mas... (Llibre de notes..., f.37). I encara en altres llocs del llibre trobem pèrdues de caps de bestiar produïdes per aquest animal, espant dels ramats que pasturaven per les nostres muntanyes.

Item diu y mana dit senyor balla y notifica a totom generalment, que senpre y quant se haja de tenir ajustada ho plagada la gent per tenir consell ho altrás cossas convenients al terme, ajén de acudir en la plassa en sentir tocar la campana per dit affecta, com se hacostuma, sots pena de tres lliuras pagadoras com acostuma.

Item diu y mana dit senyor balla que com alguns fills de perdissió poch possats en lo temor de nostre senyor Déu y de la correcció temporal no duptan ni cumplan los manaments y preseptes de nostre senyor Déu anar per los camins públicament ab los animals carregats o per carregar en los dies de sant diumenje o festas de pressepta, lo que no hés poch servey de Déu y de la sua santíssima mare, y hés en gran dany y perill de sas ànimas y causa de molt mal exxemple en la república, en assò tals danys y abusos se degan castigar ab los senyors temporals, per tant dit senyor balla ab veu de la pressent pública crida diu y mana ha totas y qualsevols personas de qualsevol estament ho condissió que sian que no gosen ni presumescan lo dia de sant diumenja ni altres festes de presepta anar ni passar ni aportar per las terras y terma ninguna manera de animals carregats ni descarregats portant bast ni treballar de ninguna feyna contra dit pressepta sols pena de vint sous per quiscú y quiscuna vegada serà fet lo contrari.

Item dit senyor balla diu y mana que ninguna persona gosi ni presumesca de die ni de nits pendrer, collir ni robar ningun gènere de hortalissas, fruytas, veremas ni ninguna lley de grans ni de llegums en los horts ni heretats o pessés de terra de altri sens tenir expressa llicència de l'amo, sols pena de deu sous o bant que.l terma té inpossat per quiscú y quiscuna vegada serà fet lo contrari.

Item diu y mana dit senyor balla que ninguna persona gose ni presumesca pendrer ni robar llenya ni ramas del bosch de altri, sols bant de tres lliuras partidoras ab la forma acostumada.

Item que no sia ninguna persona ayxí homa com dona que gose ni presumesca dir paraules injuriassas contra de altrý sols penas de tres lliuras y trenta dies de pressó per quiscú y quiscuna vegada serà fet lo contrari, ho altre major ho menor pene, àrbitre de dit senyor balla.

Item diu y mana a totom generalment que dins deu dies primés vinents àgent de netejar tots los camins reals que van a la iglésia, cada qual en sas encontornadas, tallar brancas o ramas y berdisses que henbarassan dits camins sols pena de tres lliures.

Item que qualsevol persona de qualsevol estament ho condissió que sia que tota hora que quant veuran ho se trobaran en alguna brega o ramor que seguesca en dit terma entra qualsevol persona ajan de menester so de via fora y sinó seran pressents a la brega ho remor y sentiran que per altri serà més crit de via fos ajén de rependrer aquell y ayxir ab las armas a favor de dit senyor balla y altres ofissials prenent y ajudant a pendrer y tràurer los malsfactors y bregafahents y assò sols bant de tres lliuras y altra major ho menor pena, àrbitre de dit senyor balla.

Item diu y mana que ninguna persona de qualsevol grau ho condissió que sia gose ni presumesca en dit terma jugar en ninguna manera de joch de daus, cartas ni altres illissits jochs sols pena de tres lliuras per quiscú y quiscuna vegada serà fet lo contrari, y quisculle que acullerà gent en sa cassa y los donarà lloch per jugar encarrega la mateixa pena jugant, y que qui jurarà ho renegarà de Déu ho de santa Maria pèrdia tota la moneda que tindrà devant, sens perjudissi de la pena demunt dita.

Item que ninguna persona de dit terma puga jugar en ningun gènere de joch en lo bosch ni altres llocs de dit terma mentres los ofissis divinals se diran, sols pena de sinch lliuras y altres penas àrbitres de dit senyor balla.

Item diu y mana dit senyor balla que qualsevol persona de qualsevol estat ho condissió que sia, gose ni presumesca de aportar per dit terme ningun gènere de armas prohibidas, sols las penas en las cridas reals per se acselènsia manades publicar contengudas.

Ego Michaeli Ballas et Torras, balla de Matadepera, die 3 aprilis anno 1701. (Llibre de notes..., f.19).

En llegir aquestes prohibicions de 250 anys endarrera no podem deixar de pensar que l'home continua, amb més o menys cultura i civilització, essent el mateix, i que el mal parlar, el robar, caçar en temps de veda, jugar-se les pessetes i fer el fatxenda no és fruit del moment actual, ni molt menys.

ANYS DE SECADES A MATADEPERA.

Transcrivim ara la descripció d'una secada que va afligir el terme de Matadepera durant els anys 1700 i 1701; aquesta secada degué tenir tanta importància, pel que ens conta Miquel Batlles Torres, com la que es va produir 50 anys abans en aquesta regió del Vallès i que va motivar unes tals rogatives que, com cita la *Guia Monogràfica de Sant Llorenç del Munt* (edició del Centre Excursionista de Terrassa, 1935, p.103), fins el Consell de la Vila de Terrassa amb el Sant Crist al davant va pujar en processó a l'ermita de Santa Agnès.

Exhortassió y etvartènsia per espariència dels acreus y possessors que vindran en ma cassa que per vuy possohesch y só propietherari jo Miquel Ballas y Torras, pagès de Matadepera. Hentendran que lo any 1700 al mes de octubra morí lo papa hen Roma, y lo mateix mes morí nostron rey de Espanya sensa fill ni filla, y lo any 1701 hen la Coresma hentrà rey de Espanya un fill del rey de Franssa, y lo any 1700 al mes de abril ploqué galant, que las ayguas y fons revingueran, y del mes de abril de dit any a fins lo dia sis de fabré de l'any 1701 no ploqué sinó cossa molt poca, que hen tot aquest temps no ploqué cap vagada que las tarreras anassen un quart ni los camins corrauessan gens, però prensipalment del dia sinch de setembra de l'any 1700 a fins lo dia sis de fabré no va ploura poch ni gens, y la gent totom senbra y no repara ningú a l'axut que hera per la terra, que per lo senbrà de las quintanas y lo resclà la pols que movian los bous tots tres pareys llaurant y lo matxo resclant al derreria dels bous, pareixia que fos una boyra bayxa, y jo Miquel Ballas senbrava aqueyx any la quintana de par de vall de cassa, però tots aquells pagessos que sembraren primarench en temps degut y tenian las terras primas, harenals y seulong y llicorella blanca y llicorella roja, hès nat lo blat tant galant com se puga desitjà, y aquells pagessos que sembraren en

temps degut y tenian las terras vermellas o argilencas, no ha nat la tersa part del blat que hi vian sembrat, y del dia sis de fabré entra nit que ploqué y s'i posà algun mitx palm de neu, després de la pluja aquell blat que no hera nat alashoras nasqué y se grillà, y de tot lo mes de fabré no ha plogut més y lo blat no ha crescut gens, lo darré que hès nat, y lo primer hès bo y té bon ññuch, però ha mi, a la quintana de part de vall de cassa, per tot ma nesqué en pols lo blat, sinó dos caps de feyxas que y tinch de terra vermella y lo camp del forn que tenbé és terra grossa, però tot lo que hès llicorella blanca y llicorella roja tinch forment y mastall tot lo que.s puga desitjà. Al mes de mars de l'any 1701 a plogut a la marsè de Déu, y las bassas de sacà són umplertas, y moltes al Vallès y per así tenbé que no vian pogut senbrà moltes buygas y restoplas an senbrat des del dia sis de fabré a fins a sant Matia, y per vuy que hès dia 25 de abril de l'any 1701, los esplets primarenchs ténen bon lluch y són molt avansats, y los tardans tenbé.

Aquesta transcripció, en la qual ens dóna, com de passada, alguna nova de caràcter general, com les morts del Sant Pare Innocenci XII i del rei Carles II, podem remarcar el sentit observador del nostre hereu pel que fa referència a les classes de terres més o menys aptes per als sembrats en temps de secada, i l'esperit d'ensenyament i de lliçó que posa en les seves anotacions de cara al millor coneixement i experiència de la vida pagesa dels hereus que vindran.

REFERÈNCIA A UN PAISATGE EXISTENT AL CAMÍ RAL DE TERRASSA A SANT LLORENÇ SAVALL.

En la magnífica *Guia Monogràfica de Sant Llorenç del Munt* editada pel Centre Excursionista de Terrassa i en un dels itineraris que descriu, avui dia molt poc recorregut, el de Terrassa a Sant Llorenç Savall, en explicar els camins que surten de Coll de Grua, situat a deu minuts de la casa de Can Torres, ens fa la següent descripció:

«Aquest darrer camí (el de la Castellassa, que mena també als sots de la Carda i de Matalonga), que marxa planer cap a ponent, deixa als cinc minuts, a un costat l'embassament conegut amb el nom del Gorg del General. Segueix revoltant pels alts de l'ampla Canal de la Dona Morta i Sot de la Carda, amb esplèndits cops de vista sobre el turó de la Castellassa que s'alça damunt la carena que ens separa de la Canal Grant i del Sot de Matalonga (Aquest camí fou segurament l'antic camí ral de Sant Llorenç Savall a Terrassa, puix pel damunt dels espadats, segueix per sobre amples parets de contenció i, en passar per sota la Castellassa on el camí revolta, pot observar-se els senyals de l'evident tall que va ésser obert per a poder baixar...)» (*Guia Monogràfica de Sant Llorenç del Munt*, Terrassa, 1935, p. 185-186).

Doncs bé, en una de les anotacions de préstecs que fa el nostre Miquel Batlles, ens parla d'aquest camí de la següent manera:

Vuy die 8 del mes de juny de l'any 1701, jo Miquel Ballas he deyxat de presta grassiossa ha Isidro Girbau de las Planas, pagès y hamo propi de la cassa d'en Girbau de Sant Faliu del Recó, vint lliuras, dich cotra doblas ab una pessa, 22 lliures sous, y promet tornar-me-las lo dia de sant Joan de juny més propvinent, y si no u fa me las deyxha possà ha penyora al pesatge del Mal Pas per a hanar ha Matalonga conforma hestava al temps de mon para. (Llibre de notes..., f.13 v.).

Sembla que l'expressió *posar a penyora al passatge del Mal Pas per anar a Matalonga* pot referir-se a la contribució que havia de fer l'hereu de Can Torres a l'obra del camí del Mal Pas, obra en alguns indrets encara evident, segons ens diu la *Guia Monogràfica de Sant Llorenç del Munt*. Segons això, el deutor de Miquel Batlles, Isidre Girbau, devia ser creditor seu pel que fa a la contribució a l'esmentada obra, i si no pagava el deute a Miquel Batlles, aquest li empenyoraria (posaria com a penyora) la seva aportació a l'esmentada obra per l'import del deute eventualment impagat.

L'expressió *conforma hestava al temps de mon para* es pot interpretar amb el significat de «per deixar el camí com estava en temps del seu pare», o «segons s'havia estipulat (l'obra i la contribució corresponent) en temps del seu pare» (de Miquel Batlles).

REMEI CASOLÀ PER A CURAR PORCS.

Encara que apartant-nos una mica del tractament que ens havíem proposat de donar a aquest treball (més que res notícies històriques), no podem prescindir de donar a conèixer la següent anotació, si més no per tot l'aire fresc i camperol que té, pel perfum de les herbes que hi cita i perquè creiem que és història i folklore del bo. Heus ací la informació que ens dóna Miquel Batlles d'un remei casolà per a curar els porcs de l'anomenat mal vermell.

Aquesta és recepta per a curà los tossinos del mal vermell. Primerament hés fer escurà la cort de hont jauhen ben neta y després fer benehir la cort y los tossinos, y fer jas nou hen dita cort, y després pendra arrels de coscoll y arrels de tripons y isop y setge y àpit y donsell y barbayo y sajolida y fonoll, pèssols y sendra y herba fetgera y horda farigola, sàlvia y sal de Cardona, farina y sagó y aygua beneyta, y axò ha de ser tot beneyt y se ha de fer bollí ab una caldera y fer-los-ho beura al vespra dos ho tres dies arreu y després se'ls n'a de tornà a donar al ple y hel girant de la lluna, y tants com hen aquest temps se'n coneyxen de malalts se han de triar y fer anar ha geura ab una altra cort, y los que moriran de aquell mal vermell se hen de soterrar ben fondo ho tirar ab un forn ho vench, que los gossos no pugan portar tros allí de hont ningun gènere de bestiar ha de passar ni revenir, perquè se comana, y cada vegada que per dit mal vermell se ha de escorà la cort y fer jas nou, hen avent fet lo jas hen dita cort que los tossinos y seran tancats se han de perfumar bé los tossinos y la cort, y los fums han de ser de barbayo y romení y sajolida y firigola y sàlvia y ansens y lloré y holivera, y axò antas de fer los fums se han de fer benehir totes aqueyxas herbas, y per cade tossino que hen dit remat se hencontrerà de aquell mal vermell se ha de triar com demunt ja està dit y fer escurà la cort y fer jas nou en hella y perfumar ha dits tossinos y la cort com demunt està dit y jo Miquel Batllas los he tinguts hencontrats de aquex mal duas vegades, so hés lo any 1701 al mes de dezembra y lo any 1702 al mes de fabré, y fent la demunt dita medesina y he trobat molt remey y axís ho firmo de mà mia vuy die 20 de fabré de 1702 y hés hordonada dita recepta per Francesch Boadella, pagès de Castellà del Vallès, menescal de tossinos (Llibre de notes.... f.62).

[illegible]

AHT. Llibre de notes de Can Torres. 1699-1824

CAIGUDA D'UN AERÒLIT.

Saltem ara unes quantes pàgines del llibre i arribem a una anotació corresponent al dia de Nadal de l'any 1704 en la qual, en la forma meticulosa habitual, Miquel Batlles ens explica un fet extraordinari.

Lo any 1704 al mes de dezembra, lo die 25 que comptam lo die de Nadal, die de la nativitat de Nostre Senyor al vespra en ves toch de havi Maria, se veyhé un senyal al cel molt escarrifós y espantós, que no.l veyé ninguna presona cristiana que no tingués por y gran susto de Déu Nostre Senyor, y lo senyal jo Miquel Batlles lo vax veura y fou de aquesta menera, que.s veyé de tota la cristiandat, segons dihuen molta gent docta y entessa, lo senyal se ha certa de ser allà de hont hés lo sol a la estiu al mixt del die y de pertot se.l veyé, totom sopra de ell, y també sentí la gran remor. I.s que dit senyal, tot en sarè que no.s veyá cap núvol en lo món, y féu clarejà la terra com un llampech, y aleshores alsí lo cap al cel y vatx veura un tros de cel bon y obert ab un forat rodó que y auria passat de corraguda qualsevol casa de Catalunya, y se veyá dit forat tot vermell de foch molt ardent, y estigué obert lo espay de un credo, y lo fum que.n va axí estigué més de una hora y mitge antas no deshapagué, y en continent que lo senyal del foch agué deshaparagut, se sentí dal al cel com un tir de artillaria y de aquex un altra y altra y després comensaran a sentir los tirs espessos, que de ninguna menera se posquien comptar,

y després se resolgueren dits tirs com una bonió de mal temps y axò durà dit suroy dalt al cel lo espay de un quart de hora, y sempra se sentia sobra lo cap de un homa allà de hont se veyé lo senyal del foch, y totom espantat de veura lo que.s veyá y sentir lo que se sentia, tot en sarè dalt del cel, y ab algunas parts digueran que aleshoras ab la bonió caygueran unas pedras negras del cel que passaven tres lliuras y altres dues y mitge. Digueran que en la Torra d'en Maduxé de Sant Julià d'Eltura ne avia cayguda una, y a cassa d'en Falguera de Sant Pera de Terrassa una altra, y ab moltes altres pars tanbé es digué que.n vien caygudas, però aqueixas pedras no las avem vistas y per rahó de Estat ho creyhem, perquè lo dit senyal y suroy és axís, ab moltes prèdicas, y de las pedras may n'an parlat. (Llibre de notes..., f.73).

És extraordinària la concisió amb què ens dóna testimoni ocular d'aquest fet, no gens difícil de qualificar com la caiguda d'un aeròlit, ja que les circumstàncies i detalls de la descripció no són altres que els de l'explicació exacta d'aquest fenomen capaç d'esgarriar, no sols la gent d'aquell temps, sinó també la d'avui dia.

Seria interessant trobar en altres fonts, alguns detalls d'aquest fet, que per la seva intensitat i segons ens consta, no hagué de passar desapercebut en altres llocs de la nostra terra.

VINGUDA DE L'ARXIDUC CARLES A BARCELONA.

*Dictar vull una cançó
del fill de l'emperador
Carles, Arxiduc d'Àustria;
per cert que és un bell senyor,
bonic, virtuós i bo,
vingut d'Alemanya*

(Cançó popular de l'any 1705)

Arribem ara a les anotacions corresponents a aquells anys en què Catalunya va viure grans esdeveniments històrics i que corresponen als pocs fulls que s'han conservat, per bé que arrencats, del llibre de notes. En la primera d'elles, Miquel Batlles, cronista rural, ens parla de la vinguda de l'Arxiduc Carles d'Àustria a Barcelona i dels fets ocorreguts amb tal motiu.

Després, lo die 19 d'agost de l'any 1705 vingué davant Barsalona lo príncep de la Amistat y lo gran Arxiduch de la Cassa de Austria Carlos Tercer qui vuy és nostro rey que Déu guarde molts anys.

Lo die 20 y lo die 21 y lo die 22 de agost desembarcaren cavallaria y infantaria y posaren siti a Barsalona, y la ermada de mar hera de més de 280 fustas, la hermada de terra hera de més de 40 mil hòmens de rey, sensa los miclets y somatents, y de cop que van avè desembarcat anàven saguint los lloch, vilas y ciutats, y fent dar obediència, y totom la donà, encara que a Catalunya no hés estil dar la obediència que Barsalona no sigui ben rendit, y alesohoras rendit Barcelona totom porta allà a la ciutat la obediència, però com Carlos Tercer volgué la obediència antas de rendir la ciutat agueran de anar ha cercar-lo, y en avent dada la obediència als unas termas demanaven somatents, ab altres soldats de lleves ab altres bagatges y

cuant y foren els soldats de llevas y somatents, y la gent del rey y miclets fou una armada de més de cent y vint mil hòmens, y tots tant soldats com gent de la terra ab gran alegria y gran fició anaren fent rendí ciutats y castells y ab dos messos se guanyà tot Catalunya y la València, y axò fou des del die 23 de agost a fins lo die 25 de octubre de l'any 1705.

Lo die 22 de agost desembarcaren nostre rey Carlos Tercer ab grandíssim tirs de Artillaria envès deu horas de la matinada, que hera un disapta, para palacio a la torra del fanch al Pla de Barsalona, y estigué allà afins lo die 22 de setembra. Envès deu horas se modà a Sarrià, y allí estigué a fins que fou rendit Barsalona.

Lo die 13 de setembre passà la paraula que la ermada se'n tornava y lo príncep de la Mistat, per a donar-o milló a creurar, tornà embarcà molta gent y pessas y molts trastos, tota aquella tarda, y no faltà qui portà la nova als botiflès de Monjuich que se adormen; mentra que hells dormien, lo príncep de la Mistat que se'n va anà a desembarcà al capdevall de Llobregat, a la mitge nit; ja eran possats per lo camí de Barsalona lo dia 14 de setembra. Antes del die ja varen avè guanyat asalt lo castell de Monjuich, y a llí mataren lo príncep de la Mistat y alguns 14 o quinsa altres soldats; los nafrats eran més de sinconta, y alesores la mort del príncep atordí molt los catalans, y lo germà del príncep ho conegué, que los bons espanyols, cavallés, noples y altres particulàs catalans se heran espantat vist que lo príncep de la Amistat era mort, y aleshoras lo príncep Enrrich los alentà y cridà altas veus: «Hea catalans, ningú que no se sentia de la mort de mon germà el príncep de la Amistat, encara que tots lo conexieu des que fou virreu de Barsalona al temps de Carlos Segon, que no hos faltarà príncep, que assí só jo lo príncep Enrrich que em posi al seu puesto, que tenim de axí ab victòria ho ens i avem de perdre tots, que aquestos botiflès gavatxs, porchs, bruta canalla, los avem de trinxar tots, que no n'a de cadar un per portà la nova ha Fransa». Aleshoras la gent totom lo conegué bon espanyol y bo per los catalans y totom lo seguí a ell y guanyaren grans victòrias, perquè antas que la ermada de Carlos Tercer no vingués, los botiflès gavatxs tenien tota la terra atordida, gafant gent y penjant cada dia, se posà una desconcòrdia en Catalunya que hera llàstima de veura, y si possà acerca que lo any 1704 al mes de mayx vingué davant Barsalona lo príncep de la Mistat, que fou virrey de Barsalona al temps de Carlos Segon que era lo any 1698 y lo any 1699, y fou virrey fins lo rey don Carlos Segon morí, y mort que fou lo rey don Carlos, lo príncep de la Mistat se'n tornà l'anperi perquè la corona d'Espanya tocava de dret ha Carlos Tercer, y los traydós de Espanya, que ara es diuhen botiflès perquè fan la part a Fransa, després de ser mort al rey feren un altra testament a sa fantasia, robaren la corona d'Espanya a Carlos Tercer per a fer rey lo duch d'Enjou, y per axò lo duch d'Enjou, quan fou aquí a tenir Corts a Barsalona, féu virrey don Francisco Balasco, que tanbé era virrey al temps de Carlos Segon lo any 1697, quant los francessos vinguieran a Barsalona, que hell los avia venuda la plasa, y per axò lo duch d'Enjou lo ha tornat a fer virrey, perquè senpra a feta la part a Fransa y és estat bon traydó (tiitlat) Espanya y a la pàtria, y per ser ell tant traydó és estada la desconcòrdia de Catalunya, que manà a tots los comisaris y agosils de Barsalona y de defora, batlles y sotbatlles,

vegués y sotvegués que agafassan tota aquella gent que sabrien que heran anats a veura lo príncep de la Amistat al capdevall de Bassòs al mes de mayx de lo any 1694, quant vingué ab algunas 40 fustas y desembarcà tres ho cotra mil hòmens y acodí molta gent per a veurer-lo y axís lo virrey, com a traydor a la pàtria los feya gafà tots los que posquia aver de qualsevol estat, grau ho condició que fossen: hòmens, dones, frares, capallans, notaris, juristas, cavallers, marquesos, comptas, pralats, rectors. (Llibre de notes..., f.73 v.-74 v.).

Una minuciosa anàlisi d'aquestes notes i de les que seguiran, referents a aquests moments històrics, ens podria donar feina llarga i ens desviariem del nostre propòsit en el present treball. No obstant, engrescats per l'ocasió, ens permetrem fer alguns comentaris.

En primer lloc podem destacar que les dates que ens dona Miquel Batlles no coincideixen amb les assenyalades per altres historiadors; mentre ell indica com a dates del desembarcament els dies 20, 21 i 22 del mes d'agost, l'historiador Pere Voltes, en el seu llibre *El Archiduque Carlos de Austria. Rey de los Catalanes* (Barcelona, 1952, pp. 87-88) ens dona aquella operació com a començada el dia 24 del mateix mes. I mentre -seguint el llibre de Pere Voltes- alguns historiadors assenyalen el dia 28 com el jorn en què l'arxiduc Carles va desembarcar, i el «Dietari de la Generalitat» i els «Anales Consulares» coincideixen en consignar el dia 29, Miquel Batlles data el fet el dia 22.

Així mateix, sembla seguir la tendència a avançar les dates en parlar-nos que estigué a la casa d'en Lladó, fins que fou rendit Barcelona el dia 13 d'octubre, quan segons el citat «Dietari de la Generalitat», una representació dels tres estaments varen anar a complimentar l'arxiduc a la torre d'en Lladó el dia 16 del mateix mes, i que Carles d'Àustria no va entrar a la ciutat fins el dia 6 o 7 de novembre.

De totes maneres, davant de la poca precisió que ens dona la història referent a algunes dates, podria ésser també que alguna de les que ens dona el *LLibre d'en Batlles* fos la veritable. Si aquest modest estudi pogués contribuir a aclarir alguna d'elles no precisada encara, ens donaríem per satisfets de les hores esmerçades en aquesta tasca. Informació exhaustiva sobre aquests fets es pot trobar a l'estudi, més recent, d'Antoni Porta i Bergadà, *La victòria catalana de 1705*. Barcelona, 1984, p. 422-428.

També és interessant remarcar l'ortografia amb què l'amo de Can Torras ens escriu el nom d'un dels cabdills de les tropes de l'Arxiduc, el landgrave o príncep Jordi de Hessen Darmstad, que Miquel Batlles ens escriu algunes vegades amb el nom de «príncep de la Amistat», i altres de «príncep de la Mistat», equivocació potser justificada, en el primer cas, per ésser la figura d'aquell noble de l'Imperi, una de les més estimades pels catalans i una de les personalitats estrangeres que s'han passejat per la nostra terra i per la nostra història més dignes, més simpàtiques i de més valer, la mort del qual, explicada en l'anterior transcripció, fou particularment sentida pels nostres avantpassats i de fatals conseqüències per als interessos del pretendent.

Val la pena remarcar els termes que Miquel Batlles posa en boca del príncep Enric de Darmstad en l'arenga per a animar els combatents, que va pronunciar en la mort del seu

germà, emprant mots molt poc adequats a la boca d'un príncep, però segurament remei pràctic d'un guerrer que sap amb quines paraules s'ha de dirigir a una colla de soldats aclaparats per la pèrdua del seu cabdill.

Pel que fa al primer intent del príncep de Darmstad d'alçar Barcelona a favor de Carles d'Àustria, si bé l'hereu de Can Torres ens ho explica amb tota mena de detalls, cau en una equivocació en donar-nos la data en què va succeir el fet, equivocació produïda segurament en escriure les xifres de l'any, car ens dona bé el mes en què va tenir lloc, i en una altra anotació ell mateix ens diu que la mort de Carles II s'esdevingué l'any 1700.

MOVIMENT DE TROPES PER LES MUNTANYES DE MATADEPERA.

Passem ara a fer l'última transcripció del llibre de notes. Aquesta forma part també d'un dels fulls conservats i correspon a les acaballes de la lluita sostinguda per les tropes de Carles d'Àustria en defensa dels seus drets, i a alguns episodis de la guerra que va continuar fent la nostra terra contra les tropes franco-espanyoles.

Item la primavera de l'any 1711 lo general Estanberch (Starhenberg), que governava lo exèrcit de Carlos Tercer, parà campanya a la vila del(s) Prats del Rey i se acordonaren, y los castallans y francesos tanbé se acordonaren devant de ells a tir de pistola. Allí passaren cotra messos que fou tota aquella campanya, y los castellans y francesos posaren siti a Cardona y gonyaren la vila, y lo castell se tingué un mes y mitg y se defensà, y los voluntaris y miqualets donaren xoco als castellans y gavatyx y los destruyren y agueran de alsà lo siti y se'n tornaren al camp, dexaren a Cardona catorsa pessas que tenian per batra lo castell, tres mortés de tirà bonbes y tots los trastos de guerra, que no.ls donaren temps de dus-en res ni plagà tendes tanpoch.

Jo Miquel Batlles fuy a sercà sal a Cardona. No avie sinó sis dies que eran fora, veyy la batarie posade; al portal de las torras, deu pessas, y al mitg de la plasa de Cardona, cotra; sota Sant Francesch, tres mortés.

Aquex any arribaren los soldats de Carlos Tercer fins a Matadepera a sercà palla y carregaren a Can Roura y Can Torrella y Solà del Pla, y d'equí an emunt se'n portaren de todas las casas, y assí no y foren, a Déu gràsies, y per Nadal se plagà la campanya y cada un allotjà los seus. Lo governadó de Cardona en aquex temps era lo cavallé del Pual.

Item lo any 1712 al mes de juliol, lo general Estanberch parà camp a la vila de Servera, y los castallans y francesos tanbé en aquell entorn passaren tota la campanya. Arribaren los soldats de Carlos Tercé a sercà la palla de Servera en fora (de) Tarrassa, y de aquexa campanya no van xocà ni res no feran. Per Ninou (Any nou) se plagà cada hu a cortellà los seus.

Item lo any 1713 al mes de mayxy (al mes de) juny Estanberch, ab orde de Carlos Tersé tragué todas las tropas de Catalun(ya) i se'n tornaren Alamanya. Restà Catalunya sensa soldats de rey, la mateixa provínsie se gordave, los matexos ciutadans de Barselona se gordaven la ciutat y lo Castell de Monjuhich, sén fora les tropas de Carlos Tersé. Lo die de Sant Jauma, die 25 de juliol, arribà

una gran ermada de castellans y altra de francesos, segons lo ditxo corent deyan que y avia 30 mil castellans y deu mil francesos. Pensaven entrà a Barselona a peu pla. La ciutat lo comensà a donar cops de pessas y lo castell de Monjuich tanbé, agueran de recolà y acordonar-se fora de tir de pesa de la ciutat.

Al mes d'egost propinent isqué don Rafel Nebot y un diputat de dins Barselona ab cinc-cents cavalls muntats de catalans. Se desembarcaren Arenys de Mar, anaven voltant lo Principat de Catalunya seguint llochs, vilas y ciutats, aplegant gent per defensà la ciutat de Barselona, y los que seguiren del Principat, ab dos vols que donaren foran de vuyt ho nou mil catalans, y aquestos vuy los diuhen los voluntaris, y los castellans no ls poden veura ni sentí parlà de ells, y tant com aquestos 8 o nou mil voluntaris rondaren lo Principat, sempre als seguí y anà en busca de ells un destacament de castellans que eran tanbé tants com ells.

Lo die 3 de octubre de 1713 passà lo diputat y don Rafel Nebot a las serras de Moncau ab tres mil cavalls y sinch mil infants, tot catalans; devallà part al coll d'en Llor y part a la canal de Santa Ignès, y alguns mil que n baxaren a la Barata, y assí en casa de jo, Miquel Batlles, passaren alguns sinch-cents. Los aguí de donar una cortera de sivade y mitge de ordi per alguns 25 cavalls que y avie, y als de peu, pa y vi y nous a tots; per los oficials cougueram una poca de cansalade. Totom se n'anà content y no tocaren de casa sinó dos coloms y cotra endiots patits com unas gallinas y algunas tres corteras de nous que y avie al porxo a soleya, y fora los oficials no entrà ningú a la entrade, y aquex die anaren a fé nit ha Caldes de Monvuy (Llibre de notes..., f.74 v.-75).

Can Torres. Matadepera (Foto Joan Comasòlivas)

En aquesta llarga transcripció tenim que Miquel Batlles ens explica, en primer lloc, les lluites entorn de la vila de Cardona, que amb el seu castell constituïa el punt estratègic més important de la muntanya catalana, i ens dóna detalls precisos d'aquests fets, pel fet d'anar personalment aquells dies a l'anomenada vila a buscar sal. Aquesta circumstància es va repetint en el transcurs de la seva vida i així mateix en la dels seus descendents, com hem pogut comprovar, no sols per les anotacions fetes en el *Llibre de notes...*, sinó també per una espècie de rebuts-passaports que han arribat a les nostres mans, estesos per les oficines de les Reials salines.

Després, en explicar-nos l'arribada d'unes tropes de Carles III a farratjar pel terme de Matadepera, ens diu: «assí no foren, a Déu gràssia», i ens dóna a entendre l'estat d'esperit dels camperols de la nostra terra, que començaven a sentir caure sobre d'ells les calamitats pròpies de les guerres, i que va motivar el poc entusiasme amb què varen acollir, en els primers moments, l'expedició anomenada del Diputat, que seguidament ens explica l'hereu de Can Torres.

Indiquem aquí que aquest cavaller Poal, que ens presenta com a governador de Cardona, fou el germà del cèlebre marquès de Poal, l'esforçat cabdill català que prenent per base les zones muntanyenques del nostre país, i d'una manera especial la que s'estén als voltants de Sant Llorenç del Munt (recordem la gran victòria que va obtenir a Sant Llorenç Savall), va intentar auxiliar fins a l'últim moment l'assetjada Barcelona.

El nom de Rafael que en Miquel Batlles dóna al general Nebot, vertader cap de l'expedició anomenada del Diputat, perquè Berenguer i Novell no era més que una figura decorativa degut a la seva edat avançada, coincideix amb el que li dóna Sanpera i Miquel en el seu llibre *Fin de la nació catalana*, però no amb Pere Voltes, que en el citat llibre ens parla d'un Joan Nebot, cèlebre general de cavalleria que en realitat tot ens fa suposar que era la mateixa persona.

Quant al moviment de tropes per les serres de Sant Llorenç, el podem completar amb els detalls que Sanpera i Miquel ens dóna, detalls extrets del llibre *Narracions històriques*, obra publicada a Viena per Francesc Castellví, secretari de la Junta Secreta de Defensa de Barcelona.

Segons aquest autor, les tropes d'en Nebot que venien d'atacar i rendir Manresa, eren seguides per les tropes del general castellà Bracamonte, i per protegir la llavors vila de Terrassa, on s'havien de reunir el Diputat militar amb el Marquès de Poal i altres caps catalans, van anar cobrint els passos que de la comarca del pla de Bages es dirigeixen a Terrassa amb les seves tropes, situant-les en diverses partides a Coll Cardús, Coll de Can Bac de Vacarisses i Coll de Daví. Després d'algun combat i emparats per les nostres muntanyes es van retirar a Caldes de Montbui, junt amb els cabdills reunits en la citada vila que, encara que abandonada per part dels seus habitants, es defensà heroicament, fou assaltada i incendiada per les tropes de Bracamonte i moriren 27 dels seus defensors.

Finalment, i com a últim comentari, assenyallem que en aquells dies en què els camperols estaven subjectes a les requisos i depredacions dels exèrcits i partides que anaven recorrent el país, no ens ha d'estranyar que Miquel Batlles es mostri content, després del pas de les tropes catalanes, i recalqui que en un temps en què varen fregir una mica de cansalada als oficials, només li desapareixessin del mas «dos coloms, cotra endiots patits com unas gallinas y algunas tres corteras de nous que y avie al porxo a soleya».

Havent arribat a la fi d'aquest treball, no volem posar el punt final, sense fer-ne ofrena a l'home que l'ha fet possible, al modèlic pagès que va saber deixar les seves tasques del camp per agafar la ploma i oferir als seus descendents les seves memòries, les seves ensenyances, els seus anhels.... Ens referim, no caldria dir-ho, a Miquel Batlles Torres, pagès de Sant Joan de Matadepera.